

denne heldigere Stilling, har ikke ret kunnet oplyses, og det er mærkeligt at se, at Slesvig Stift paa dette Punkt snarere ligner Tyskland end Danmark. Naar Forf. flere Gange kommer tilbage til denne Danmarks forholdsviis gunstige Stilling, har han derved i nogen Grad svækket det Hovedindtryk, man nødvendigvis maa faa af hele Forbindelsen med Pavedømmet, det, at hverken Kirke eller Religion havde den ringeste Gavn af Paverne og deres Indblanding. Til nogen Nytte var det vel alene, at de danske Konger, takket være Pavernes Imødekommenhed, fik en stigende Indflydelse paa den danske Kirke og derved til en vis Grad kunde holde Aristokratiet Skak; men netop dette har ikke Forf.s Sympati. Det hænger sammen med, at han ser med meget venlige Øjne paa selve den gamle Kirke og i sit Hjerte beklager det skarpe Brud, der kom med Reformationen. Han taler elegisk om „alt det gode, alle de rige Spirer, der trampedes ned“ ved Reformationen; men det Omraade, han behandler, har ikke tilladt ham nærmere at begrunde en saadan Dom, og det havde da vist været heldigere, om han havde udeladt den, saa meget mere som en nærmere Undersøgelse vistnok vilde vise, at de svage Spirer til Fremgang, der viser sig i Katolicismens sidste Aarhundrede, netop kom til fuld Udfoldelse ved Bruddet med Pavekirken.

Kr. E.

Dr. Gustav Bang's *Kirkebogsstudier. Bidrag til dansk Befolkningsstatistik og Kulturhistorie i det 17. Aarhundrede* (1906) er et interessant og dygtigt Arbejde. Forf. har sat sig for at udnytte de fra det 17. Aarh. bevarede Kirkebøger (ialt omtr. 800 o: noget under Halvdelen af, hvad der maa have været) til en Undersøgelse over Befolkningsforholdene i den Tid. Kun lidt over 350 af dem har dog vist sig i det hele at indeholde brugbart Stof, og for hver enkelt af de foretagne Undersøgelser har Antallet af dem, der kunde udnyttes med Fordel, maattet reduceres adskilligt. Materialet er saaledes ofte spinkelt, og Vanskelighederne ved at drage historiske Slutninger af det øges ved, at vi for hin Tid mangler den Viden om Folkemængden og dens Fordeling, som er den faste Baggrund for enhver moderne Statistik. Men paa intet

Punkt har Forf. tilsløret Usikkerheden, og med Metode og Skarpsindighed har han stadigt gjort opmærksom paa Fejlkilderne, deres Omfang og Maaden, hvorpaa man kan søge at begrænse deres Indflydelse paa Beregningernes Resultat; alle vegne føler man ogsaa det energiske Arbejde, han har foretaget. Han har endvidere bestemt skelnet imellem det nogenlunde sikre Udbytte, der kan naas rent talmæssigt og derfor kan gaa ind som historisk Statistik, og de mere spredte kulturhistoriske Notitser, som Kirkebøgerne indeholder ud over den egentlige Opregning. Han har endelig begrænset sine Studier nøje til Kirkebøgerne, ikke benyttet andet Kildemateriale til at belyse de paagældende Emner. Dette sidste Princip er i og for sig fuldt forsvarligt; enhver Forsker maa have Ret til at isolere en bestemt Art Kilder, naar disse rummer et stort og ejendommeligt Stof. Dog vilde det have været heldigere, om han saa havde holdt sig helt til Undersøgelser, hvor der ikke findes bedre Kildemateriale end Kirkebøgerne, og dette er ikke Tilfældet med det første Afsnit om den bosiddende Landbefolkning; til at belyse Talforholdet mellem Gaardbesiddere og Husmænd giver Skattelisterne et langt rigere Materiale. Derimod staar vi ved de andre Afsnit paa et Grundlag, der ikke kan skaffes bedre, om end nok suppleres. Ved nogle mærkes vel stærkt Stoffets Magerhed, saaledes f. Eks. ved dem om Analfabeter og Dobbeltfødsler; helt sikker føler man sig heller næppe over for Forf.'s Paastand om, at der hos Adelsstanden har været en større Børneavl end hos Bondestanden. Andre Afsnit giver derimod en særdeles værdifuld Belysning af Befolknings- og Kulturforholdene. Vi tænker særlig paa dem om det vagabonderende Proletariat, om Ægteskaberne og om Omflytningen. Er Resultaterne end ikke helt overraskende, saa har vi tidligere langt fra vidst saa god Besked om disse Spørgsmaal som nu efter Forf.s Bog.

J. A. F.

Det sidst (1906) udkomne 7. Bind af L. Bobé's indholdsrige og værdifulde Værk *Efterladte Papirer fra den Rewentlowske Familiekræds i Tidsrummet 1770—1827* er at betragte som et Supplement til de tidligere, og af det meget